

וגם אם אינו נוגע בידיו, ואין הדין כן (כמבואר להלן ובחולין לג) – אלא כשם שגזרו נטילת ידים בחולין בפת, כך גזרו במעשר אף בפרי או בבשר הנקח בכסף מעשר. עפ"י חזו"א. ועע"ש (כה, א–ב) שאפשר שלפי האמת אין צריך נטילה במעשר אלא בפת. וכן צדדו כמה מהאחרונים בדעת הרמב"ם.

כל הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח' – חילוקי דינים ושיטות, ע' במובא בחולין קו.

*

טבל ולא הוחזק – כאילו לא טבל'

דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות – גזירות הכתוב הן ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו, והרי הן מכלל החוקים. וכן הטבילה מן הטומאות בכלל החוקים היא, שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא. והדבר תלוי בכוונת הלב, ולפיכך אמרו חכמים: **טבל ולא הוחזק – כאילו לא טבל.**

ואף על פי כן רמז יש בדבר: כשם שהמכוין לבו לטהר, כיון שטבל – טהור ואע"פ שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשיות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות, והביא נפשו במי הדעת – טהור. הרי הוא אומר: וזרתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם. השם ברחמי הרבים מכן חטא עון ואשמה יטהרנו, אמין' (רמב"ם סוף הלכות מקואות).

– הטובל במקוה מדי יום ביומו ועושה זאת כמצות אנשים מלומדה, ללא כוונה לטהר את הנפש ולהתחזק לעבודת הבורא – כאילו לא טבל (בשם רבי אברהם מטריסק – מובא בביאורי החסידות על הש"ס).

דף יט

'גל שנתלש ובו ארבעים סאה, ונפל על האדם ועל הכלים טהורין'. הרמב"ם (מקואות ט, יז) מפרש בגל שנתלש מן הים. ורבנו תם חולק ומפרש בגל שנתלש מן המעיין דוקא וועל פי זה הוכיח שלטבילת אדם צריך ארבעים סאה גם במעיין. ואין כן דעת הרמב"ם והראב"ד ועוד], אבל גל של ים אינו מטהר שהרי אין המקוה מטהר בזוחלין אלא באשבורן, וגל שנתלש הרי הוא כזוחלין (ע"ע בתוס' כאן ובשו"ת הרשב"א ח"ד שיה ובתורת הבית ריש הל' מקואות).

[ואולם לדעת הרמב"ם הים מטהר בזוחלין, שלא כמקוה, ולכך כשר לטבול בגל שנתלש מן הים, מלבד כשהוא באויר אין לטבול בו משום גזרה שלא יטעו ויבואו לטבול בזוחלין (כן פירש הכסף-משנה מקואות ט, יח). ויש מפרשים לפי שהגל כשנתלש מן הים פקע ממנו דינו הקודם, והרי הוא כשאר מקוה שאינו מטהר בזוחלין מדין תורה, וכל שכן באויר. (ורבנו תם חולק וסובר שנשאר בו דין 'מעין' לגל הנתלש, ולכך הוכיח מכאן שצריך ארבעים סאה במעיין לטבילת אדם. עפ"י בחדושי הגר"ח הלוי מקואות ט, ט. וע"ע בספר האשכול מקואות נ; לב אריה חולין לא)].

'מהו דתימא ליגזור דלמא אתי למיטבל בחדרלית של גשמים אי נמי נגזור ראשין אטו כיפין'. מצינו בגמרא בכמה מקומות כגון זה, שמשמיענו הטר בדין כלשהו כדי שלא יעלה על דעתנו לאסרו משום גזירה (הנה כמה דוגמאות: בסוכה י. 'מהו דתימא ניגזר...'; שם יב. 'מהו דתימא נגזור זכרים אטו נקבות'; ביצה ה. 'מהו דתימא נגזור...'; יבות מ. 'סד"א הואיל ואפסדה מיבום ניקנסיה'; בכורות נח: 'מהו דתימא לגזור...'; וכן בשבת קמו: 'מהו דתימא נגזור משום אשווי גומות...'; 'שמא יטמין ברמץ' – אלא ששם הן גורות קיימות וסלקא דעתך להחל הגזרה גם על זה. ועוד כו"ב יש בתוס' עירובין לו סע"א ורע"ב ובריטב"א ב"מ יח סע"ב). ויש להבין, הלא כל שלא נמנו החכמים וגזרו על הדבר – אין הדבר אסור, ואם כן מה צריך להשמיענו שהוא מותר? – אלא שיש אופנים שחובה על כל חכם לאסור כדי לפרוץ גדר, כאשר נקל לבוא לידי מכשול, ואין צריך על כך מושב בית דין (עפ"י חזון איש יו"ד ידא,ה; או"ח סב,כו).

ובענין קרוב כתב החזו"א (יו"ד קנ,יא): 'הנה אשכחן בגמרא בעיות טובא בגזירת חכמים, ולכאורה קשה הלא מן הדין ודאי מותר... ואין הדבר ראוי ליאסר אלא אם כן ישבו בית דין על כך ואסרוהו, וכיון שלא הושיבו ב"ד למגזור, למה יאסר – אלא שמה שגזרו הראשונים ז"ל גזרו על שרש הדבר המביא להרחבת המצוה ומשמרתה, ומסרוה לחכמים הבאים לשפוט ביתר הפרטים כפי הוראת העיון וכמשא ומתן של דין התורה, ומה שנראה לחכם שראוי להבינו בכלל גזירתם, זהו באמת בקשת הגוורים ומבוקש גזירתם, שגזרת חכמים נכנס בגופי התורה להורות את התולדות על פי מדת התורה ובינתה'.

וע"ע בספר אילת השחר כתובות מא וביוסף דעת שם ובשבת ג:

ופשט מי שידיו טמאות ונטלן – ידיו טהורות, ופירות אינן בכי יותן. ואם בשביל שידו – ידיו טהורות ופירות בכי יותן. מלשון 'ופשט מי שידיו טמאות' דקדק הרשב"א שגם מי שאינו בעלי הפירות, על ידי שנוח לו מן המשקה שעל הפרי, מכשיר לקבל טומאה, ואין צורך דוקא ברצון הבעלים. אלא שהרמב"ם (טומאת אוכלין יב,י) כתב שצריך שיותן מים על האוכל ברצון הבעלים.

ע"ע בענין זה במאירי כאן ובחולין לא; קצות החשן תו; חתם סופר יו"ד לט; אליהו רבא מכשירין ה,א; מנחת חינוך קסו,ו; חזון נחום מכשירין ד,ז; חזון איש מכשירין א,יב; קהלות יעקב ב"מ ל, כריתות ד, ב"ק יג,ב; אבי עזרי הל' חובל ומוזיק (קמא ז,ד נזקי ממונ (קמא ח,א – בהערה; שיעורי ר' שמואל רוזובסקי ב"מ כב עמ' קעד"קעו; שבת הלוי ח"ג קנד.

רש"י ד"ה גממיות. ע' באור דבריו בספר עינים בדברי חז"ל ובלשונם עמ' קד. [כתב שם להגיה ברש"י במקום 'נחל ארנון' – 'נחל קדרון' – הוא הערוץ שלתוכו נשפכה אמת המים מן המקדש. רש"י מביא דוגמא לשימוש במלה 'נחל' במובן של קרקע הערוץ, ולא לנחל מים זורם, וכדברי רש"י בפסחים כב. 'לנחל קדרון – כמו לנחל איתן, עמק'].

דף כ

זעוד מתיב רבה בר אבוה, מעשה...' כתב הגרעק"א ז"ל: 'לא זכיתי להבין פשט הפשוט לפרש פרכת הש"ס, דהיכן נזכר רמז דמהני שמירה מה שביד חבירו'.

ובחזון איש (טהרות י,י) צדד לפרש [עפ"י רש"י] שהכוונה להוכיח שחכמים טמאו בהסח הדעת משום חשש טומאה, כי אם טמאו בכל אופן, גם כשאין ענין לדררא של טומאה, מהו זה שאמר רבי ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים כו' – הלא אין מעשה זה מסייעם שהרי אין טעם חכמים משום חשש טומאה כלל – אלא ודאי כל דין הסח הדעת הוא משום חשש טומאה, ולכך מקשה מדוע המעפורת טמאה והלא אין שם חשש טומאה לכאורה.